

**ŠKOLSKA ORGANIZACIJA, KULTURA I STATUS ŠKOLE U
LOKALNOJ ZAJEDNICI**

**SCHOOL ORGANIZATION, CULTURE AND STATUS OF
THE SCHOOL IN THE LOCAL COMMUNITY**

Adisa Milić

JU OŠ "Malta", Marka Marulića 27, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Škola kao odgojno-obrazovna ustanova ima zadatak da bude u skladu s potrebama društva i vremena što zahtijeva zajedničko djelovanje učenika, nastavnika, roditelja, uprave škole, stručnih saradnika, različitih stručnjaka, lokalne zajednice i ostalih sudionika koji se mogu dovesti u vezu sa školom. Cilj istraživanja je ispitati stavove učenika o organizaciji nastavnog procesa, školskoj organizaciji, kulturi i statusu škole u lokalnoj zajednici. Uzorak ispitanika čini 630 učenika iz 34 osnovne škole u Kantonu Sarajevo (gradske, prigradske i područne škole), uzrasta od šestog do devetog razreda, odnosno po pet učenika/ca iz svakog razreda, različito ostvarenog uspjeha (odličan, vrlodobar, dobar, dovoljan i nedovoljan učenik/-ca). Učenici su iskazali zadovoljstvo školskom organizacijom, organizacijom nastavnog procesa, nastavnim planom i programom, kulturom ponašanja nastavnika, te statusom škole u lokalnoj zajednici. U potpunosti su zadovoljni odnosima na relaciji nastavnik-roditelj i roditelj-nastavnik, dok su manje zadovoljni kulturom ponašanja učenika i odnosa drugova/drugarica prema njima. Međutim, nije zanemariv broj onih koji su po svim tvrdnjama iskazali djelimično ili potpuno nezadovoljstvo što nam govori da se u budućnosti trebamo više posvetiti učeničkim odnosima, kulturi i socijalizaciji uopće. Određeni broj učenika iskazali su svoj stav kroz odgovor „svejedno mi je“ i na taj način potvrdili indiferentnost prema svemu što se događa, a što direktno ili indirektno utiče na njihova postignuća, motivaciju i razvoj kompetencija.

Ključne riječi: nastavni proces, školska organizacija, školska kultura, lokalna zajednica, socio-emocionalni odnosi

ABSTRACT

The school, as an educational institution, has the task of being in accordance with the needs of society and the times, which requires the joint action of pupils, teachers, parents, school management, professional associates, various experts, the local community and other participants that can be brought into contact with school. The goal of the research is to examine pupils' attitudes about the organization of the teaching process, school organization, culture and status of the school in the local community. The sample of respondents consists of 630 pupils from 34 elementary schools in Sarajevo Canton (city, suburban and district schools), aged from the sixth to the ninth grade, i.e. five pupils from each grade, with different levels of grade success (excellent, very good, good, sufficient and insufficient pupils). Pupils expressed satisfaction with the school organization, the organization of the teaching process, the curriculum, the culture of teacher behavior, and the status of the school in the local community. They are completely satisfied with the teacher-parent and parent-teacher relationships, while they are less satisfied with the culture of pupils behavior and the attitude

of classmates towards them. However, the number of those who, according to all claims, expressed partial or complete dissatisfaction is not negligible, which tells us that in the future we should devote more attention to pupil relations, culture and socialization in general. A certain number of pupils expressed their attitude through the answer "I don't care" and thus confirmed their indifference to everything that happens, which directly or indirectly affects their achievements, motivation and development of competences.

Keywords: teaching process, school organization, school culture, local community, socio-emotional relations

UVOD

Školu, između ostalog, možemo definirati kao društvenu instituciju kojoj je temeljna zadaća provođenje organiziranog odgojno-obrazovnog rada za određeni dio društva (Vrcelj, 2000). Za razliku od tradicionalne škole koja je bila usmjerena na prenos znanja sa nastavnika na učenike, savremeni pristupi u obrazovanju teže ka otvorenijem pristupu i saradničkom učenju koji će se zasnivati na interakciji, te nastavnom procesu u kojem će uloga nastavnika postati organizatorska i usmjerivačka (Matijević, 2001). Obaveza škole je da svakom pojedincu osigura poticajno okruženje u kojem će boraviti, učiti i sazrijevati. Kao takva, škola svojim djelovanjem treba uticati na sve segmente razvoja pojedinca, na obrazovnu, ali i odgojnu komponentu. Odgoj i obrazovanje, sa svim svojim specifičnostima se provode u okviru jedinstvenog procesa, niti se odgoj može svesti na obrazovanje, niti se obrazovanje može svesti na odgoj (Bognar i Matijević, 2002). Uz nastavni proces, škola dakle treba preuzeti dio odgovornosti za odgoj, socijalizaciju, kvalitet međusobnih odnosa, odnosno raditi na školskoj organizaciji, pozitivnoj školskoj klimi i kulturi kako bi mogla opravdati potrebe i očekivanja svih njenih subjekata. Integriranje znanja i socijalnih vještina u ličnost učenika, uz razvijanje ostalih kompetencija, temeljna je zadaća svake škole i nastavnika u odgojno-obrazovnom procesu (Milić & Kudumović, 2017). S toga je jedno od važnih područja istraživanja koje može doprinijeti razumijevanju funkcioniranja škola, kao i unapređenju kvaliteta školskog života i rada, područje školske klime i kulture.

Značaj školske/razredne klime i kulture u odgojno-obrazovnom procesu

Škole imaju svoju povijest, kulturu, ozračje ili klimu, koja utiče na njihovo djelovanje i ostvarivanje ciljeva i zadaća (Domović, 2004). Organizacijska klima i kultura su, možemo reći, najvažniji faktori uspješnog funkcionisanja bilo koje organizacije, ustanove, grupe ili zajednice. Kako školu definišemo kao odgojno-obrazovnu ustanovu koja sistematski i organizovano utiče na ukupan razvoj ličnosti kroz sticanje znanja, vještina, sposobnosti, vrijednosti, društvenih normi, a sve u cilju formiranja svestrano razvijene ličnosti, možemo zaključiti da su organizaciona klima i kultura presudni i

u razredu koji sam po sebi predstavlja jednu organizacionu cjelinu, te da je ista neodvojiv dio školske klime. Kvalitetna razredna klima proizvod je kvalitetnog nastavnčkog upravljanja razredom, uspješne školske politike i njenog menadžmenta, te pozitivnih socioemocionalnih odnosa u razredu (Milić, 2020). Razredna klima u kojoj vlada povjerenje od strane nastavnika prema učenicima, ali i učenika prema nastavniku, doprinosi osjećaju slobode i sigurnosti u izražavanju osjećaja i misli i djeluje motivirajuće za komunikaciju između subjekata unutar razreda. U savremenoj školi kojoj težimo, akcentat je upavo na aktivnosti, a aktivnost proizilazi iz poštovanja učenikovih interesa te omogućava učeniku da postane sposobna i produktivna osoba koju obilježava sloboda i samorad (Pivac, 2009). Jurčić (2014) navodi da nastavnike savremene škole trebaju karakterizirati dimenzije pedagoških i didaktičkih kompetencija. „Pedagošku kompetenciju nastavnika moguće je svrstati u osam dimenzija: osobne, komunikacijske, analitičke (refleksivne), socijalne, emotivne, interkulturalne, razvojne i vještine u rješavanju problema, a didaktičku u pet dimenzija: odabir i primjena metodologije izgradnje predmetnog kurikuluma, organiziranje i vođenje odgojno-obrazovnog procesa, određivanje učenikova postignuća u školi, oblikovanje razredno-nastavnog ozračja i razvoj modela odgojnoga partnerstva s roditeljima“ (Jurčić, 2014, str.77). U kontekstu gore pomenutih kompetencija, sasvim je opravdano govoriti o odgovornosti nastavnika u kreiranju pozitivne razredne klime koja će zagovarati kooperativnost, pomaganje, podršku, disciplinu, demokratska načela i dinamičnu radnu atmosferu, autonomiju u radu, toleranciju, odnosno raznovrsnost i kvalitet interpersonalnih i socio-emocionalnih odnosa općenito. „Svacom učeniku treba omogućiti izgrađivanje povoljne slike o sebi, vlastitog identiteta i postizanje individualnog maksimuma. Učeniku treba naprije pomoći da razvije one sposobnosti koje već ima, a zatim ih obogaćivati novima“ (Krnjajić, 2007, str. 47). Socijalna klima dakle obuhvata organizacijsku klimu koju čine različite vrste odnosa kao što su odnos nastavnika prema učenicima, odnos nastavnika prema roditeljima, ali i odnos učenika prema nastavniku kao i njihov odnos međusobno. Među faktorima koji najčešće utiču kvalitet socioemocionalnih odnosa (prihvaćenost/neprihvaćenost djeteta od strane školskih drugova) među vršnjacima, uz lične osobine i odgoj, treći faktor predstavlja psihosocijalna klima škole (Bajraktarević, 2015). Od kvalitete pomenutih odnosa zavisi i kvalitet iste, odnosno zavisi stvaranje pozitivne razredne, ali i školske klime i valjanih međuljudskih odnosa ili emocionalne klime koju možemo okarakterisati kao povoljnu kada prema školi i u razredu preovladavaju ugodna osjećanja, ili neugodnu kada je subjekti doživljavaju kao takvu. Uticaj vršnjaka na socijalni razvoj pojedinca izuzetno je bitan od rane dobi. U okruženju vršnjaka pojedinac formira sliku o sebi, saraduje, uči se međusobnom pomaganju i dijeljenju, počinje razumijevati društvo, kontroliše svoje emocije, razvija socijalne vještine, odnosno izgrađuje socijalne kompetencije. Izoliranje pojedinca iz okruženja dovodi do usporavanja socijalnog razvoja, a samim tim i sticanja određenog iskustva (Katz i McClellan, 1997).

Govoreći o školskoj klimi ne možemo a da ne govorimo i o školskoj kulturi. Školska klima jedan je od elemenata školske kulture, *sveukupna klima u školi* (Previšić, 2010), pa samim time doprinosi njenom razvoju i unapređenju. Iako ne postoji jedinstvena

definicija kulture, mnogi autori se slažu da ona predstavlja složen i važan pojam koji predstavlja djelovanje škole. Kultura škole utiče na sve što se dešava u školi, na postignuća učenika, zadovoljstvo školskog osoblja, saradnju s roditeljima i na podršku lokalne zajednice. Prosser (1999) smatra kako školska kultura daje smisao zajednici, određuje smjer aktivnosti i omogućava produktivnost svih članova škole. U tom kontekstu autorica Domović govori o *zdravoj* školskoj kulturi i opisuje je kao *relativno trajnu kvalitetu škole* (Domović, 2004). Ona predstavlja složen pojam i fenomen koga nije moguće smjestiti u neke čvrste granice i okvire, ali je važna jer školi omogućava lakše prilagođavanje zahtjevima okoline, kreira njen imidž, odnosno predstavlja temelj za izradu željene slike škole. Kultura daje smisao nastavnicima kako da se ponašaju u cjelokupnom nastavnom procesu, a učenicima kako da razvijaju pozitivnu klimu u odjeljenju, da bi u potpunosti iskoristili potencijale i stekli potrebne kompetencije. Pitanje umijeća uspostavljanja odnosa s učenicima, roditeljima, kolegama i upravom škole je pitanje socijalne kompetencije i socijalno odgovornog ponašanja nastavnika u skladu sa zahtjevima škole. Ukoliko je nastavnikova socijalna kompetencija prožeta savjetovanjem, dijalogom, koordiniranjem, usmjeravanjem i poticanjem učenika, možemo očekivati da ista ima pozitivno djelovanje na razvoj kulture, socijalnih kompetencija učenika, njegovih individualnih sposobnosti, znanja, te da će iste primjenjivati u odnosu prema drugima (Previšić, 1999). Jedno od najvažnijih pitanja su faktori koji deluju na školsku kulturu a najbitni među njima su: odnosi u odjeljenju, stilovi vođenja nastavnika, obilježja škole i procesi upravljanja koji egzistiraju u školi. Prema Vrcelju (2018) školska kultura označava red u školi koji određuje funkcioniranje škole, obezbjeđuje donošenje kolektivnih odluka i uključuje prihvaćanje filozofije rada i školskog života koja za cilj ima uspješan i učinkovit odgoj i obrazovanje učenika. Sušan (2005) tvrdi da je kultura organizacije, u našem slučaju škole, vidljiva kao sistem uvjerenja i ponašanja svih njenih članova. Ona predstavlja sistem vrijednosti koji je dominantan u školi, važna je za uspjeh jer subjektima olakšava izvršavanje radnih obaveza, unapređuje socijalne interakcije i olakšava identifikaciju svakog pojedinca u određenoj organizaciji/školi. Kultura se zapravo sastoji od više faktora, a to su zajedničke vrijednosti, način života i rada u njoj, sistem vrijednosti, uvjerenja, etika, specifični običaji, tradicija, praksa, jasni i neformalni pravci komunikacije, filozofija poslovanja (Sušan, 2005). Motivirajuća kultura usmjerava subjekte prema željenim ciljevima, potiče ih na unutrašnje promjene i usavršavanje, pa je sasvim opravdano kazati da je to čini ključnim faktorom uspjeha škole.

Za kvalitet školske klime i kulture važan segment predstavlja i saradnja škole s lokalnom zajednicom, partnerstvo između škole, roditelja i zajednice gdje međusobno dijele odgovornosti i definišu ciljeve važne za učinkovit razvoj učenika što pozitivno utiče na školsku klimu. Prema Epstein (1995), model "škola, porodica i zajednica" zasniva se na šest načina uključivanja roditelja u aktivnosti škole i ohrabriranja partnerstava: roditeljstvo, komunikacija, volontiranje, učenje kod kuće, donošenje odluka i saradnja sa zajednicom. Saradnja između škole i zajednice ogleda se kroz pružanje adekvatne podrške, obezbjeđivanje školskih programa i aktivnosti od razli-

čitih institucija u zajednici i predstavlja otvoreni put za obrazovanje djece kako bi oni dalje individualno razvijali socijalne i kulturne vrijednosti, razmjenjivali ideje, znanja, vještine i stečena iskustva s ciljem kreiranja bolje budućnosti za naredne generacije.

METODOLOŠKI OKVIR

Škola, kao odgojno-obrazovna institucija, tokom historije pratila je razvoj društva usmjeravajući svaki vid progresivnog razvoja sveukupnog čovječanstva kroz prijenos „generacijskog iskustva“ (Puževski, 2002), a taj se nastavni proces, vremenom, dinamički mijenjao. Savremena škola, sa svojim kompetentnim nastavnicima, u središte svog djelovanja stavlja učenike, njihove individualne potrebe, interes, način i intenzitet rada, postavlja očekivanja u skladu s mogućnostima, sposobnostima i interesima učenika te ih priprema za život u svijetu promjena poslije škole (Klippert, 2001). U tom kontekstu, predmet ovog istraživanja jesu stavovi učenika o školskoj organizaciji, kulturi i statusu škole u lokalnoj zajednici, odnosno definiranje koncepta škole koji će odgovarati potrebama učenika savremenog ili modernog doba kako u pogledu načina izvođenja nastavnog procesa, tako i školske klime, kulture i socio-emocionalnih odnosa. Cilj istraživanja je ispitati stavove učenika o organizaciji nastavnog procesa, školskoj organizaciji, kulturi i statusu škole u lokalnoj zajednici. U istraživanju je korištena tehnika anketiranja i anketni upitnik kao istraživački instrument. Učenici su svoje mišljenje i stavove o postojećem odgojno-obrazovnom sistemu iskazali putem anketnog upitnika koji predstavlja kombinaciju upitnika i skale procjene. U dijelu anketnog upitnika *organizacija odgojno-obrazovnog sistema* učenici su na postavljene tvrdnje (devet tvrdnji) svoje zadovoljstvo iskazali kroz petostepenu skalu odgovarajući sa: *potpuno sam zadovoljan/-na, zadovoljan/-na sam, svejedno mi je, nisam zadovoljan/-na i uopće nisam zadovoljan/-na*. Iz predmeta i cilja istraživanja proizašli su i sljedeći istraživački zadaci:

1. Ispitivanje mišljenja i stavova učenika o postojećem konceptu organizacije i izvođenja odgojno-obrazovnog procesa kao i odnosom lokalne zajednice prema školi;
2. Ispitivanje mišljenja i stavova učenika o pitanju kulture ponašanja nastavnika i učenika;
3. Ispitivanje mišljenja i stavova učenika o pitanju međusobnih odnosa, komunikacije, te socijalizacije općenito.

Sljedom postavljenog predmeta, cilja i zadataka istraživanja, izvedeno je i nekoliko hipoteza. Na osnovu postojećeg stanja odgojno-obrazovnog procesa možemo pretpostaviti da:

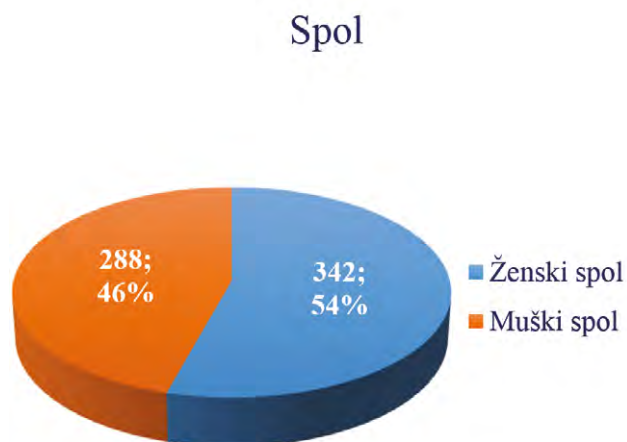
1. Učenici nisu u potpunosti zadovoljni školskom organizacijom (nastavnog procesa, planom i programom, lokalnom zajednicom) i da je potrebna reorganizacija iste u cilju zadovoljenja učeničkih potreba;

2. Kultura ponašanja subjekata odgojno-obrazovnog procesa nije na zavidnom nivou;
3. Učenici nisu u potpunosti zadovoljni odnosima drugova/ica prema njima.

Provedeno istraživanje je teorijsko-empirijske prirode, multidisciplinarnog karaktera. S obzirom na način prikupljanja, obrade podataka i interpretacije dobijenih rezultata, možemo ga svrstati u neeksperimentalno, deskriptivno istraživanje koje je omogućilo da provjerimo efikasnost i kvalitet školske organizacije, kulture i statusa škole u lokalnoj zajednici na osnovu iskazanih stavova učenika. Statistička obrada podataka urađena je u programu *IBM SPSS Statistics v. 20.0 for Windows*. Za utvrđivanje pouzdanosti upitnika kao istraživačkog instrumenta korišten je Kronbah Alfa (Cronbach's Alpha) koeficijent koherentnosti.

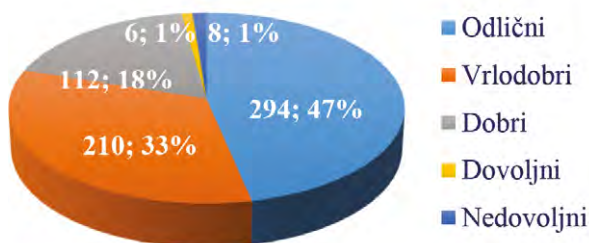
REZULTATI

Rezultati istraživanja ukazali su na postojeće stanje u pogledu organizacije škole, odgojno-obrazovnog procesa, školske kulture, ali i mjesto i ulogu škole u lokalnoj zajednici. Ukazali su na dobre strane koje bi trebalo zadržati, ali i nedostatke na kojima svakako treba raditi. Uzorak ispitanika čini 630 učenika iz 34 osnovne škole u Kantonu Sarajevo (gradske, prigradske i područne škole), uzrasta od šestog do devetog razreda, odnosno po pet učenika/ca iz svakog razreda, različito ostvarenog uspjeha (odličan, vrlodobar, dobar, dovoljan i nedovoljan učenik/-ca). Istraživanje je realizirano krajem 2019. godine.

Grafikon 1. Prikaz u odnosu na spol učenika

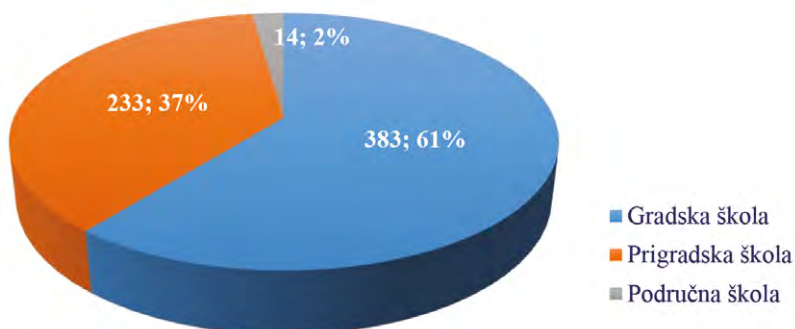
Uspjeh učenika

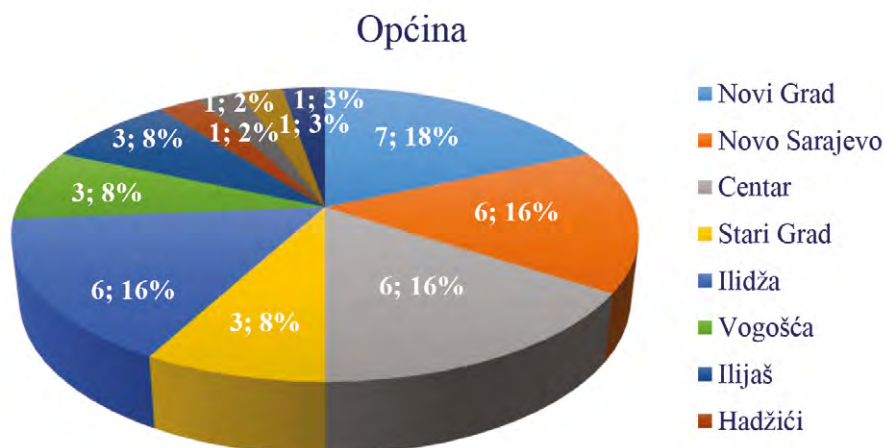
Grafikon 2. Prikaz u odnosu na uspjeh učenika

U odnosu na spol od 630 (100%) učenika, 342 (54,3%) učenika je ženskog i 288 (45,7%) učenika muškog spola. Ispitanici ženskog spola su u prosjeku imali $12,71 \pm 1,172$ godina, dok su ispitanici muškog spola bili prosječne starosti od $12,80 \pm 1,262$ godina. Učenici (N=630) koji su učestvovali u istraživanju su pohađali u podjednakoj zastupljenosti (~25%) šesti do deveti razred osnovne škole. U odnosu na uspjeh u školi, najveći broj učenika 294 (46,7%) je imao odličan (5) uspjeh, trećina učenika 210 (33,3%) je imala vrlo dobar (4) uspjeh, dok je najmanje učenika 6 (1,0%) imalo dovoljan (2) uspjeh. Ukupno 112 (17,8%) učenika je imalo dobar (3) uspjeh, dok je nedovoljan (1) uspjeh imalo 8 (1,3%) učenika.

Vrsta škole

Grafikon 3. Prikaz u odnosu na vrstu škole

Grafikon 4. Prikaz u odnosu na općinu

U odnosu na mjesto gdje se nalazi škola koju pohađaju učenici, najveći broj učenika pohađa školu koja se nalazi u gradu-383 (60,8%), nešto manje učenika pohađa školu koja se nalazi u prigradskom naselju-233 (37,0%), dok najmanji broj učenika pohađa područnu školu-14 (2,2%). Razlog malog broja uključenosti područnih škola u istraživanje je neodgovarajući uzrast učenika. U područnim školama na području KS učenici pohađaju nastavu od prvog do šestog razreda i samim tim nisu mogli biti obuhvaćeni provedenim istraživanjem.

Tabela 1. Skala procjene zadovoljstva

Zadovoljstvo izjavom					
	Potpuno nezadovoljan	Nije zadovoljan	Svejedno	Zadovoljan	Potpuno zadovoljan
Organizacijom škole koju pohađa	56 (8,9%)	91 (14,4%)	42 (6,7%)	261 (41,4%)	169 (26,8%)
Organizacijom nastavnog procesa u školi	40 (6,3%)	110 (17,5%)	58 (9,2%)	284 (45,1%)	131 (20,8%)
Nastavnim planom i programom rada škole	48 (7,6%)	126 (20,0%)	98 (15,6%)	228 (36,2%)	124 (19,7%)
Kulturom ponašanja učenika u školi	59 (9,4%)	207 (32,9%)	79 (12,5%)	194 (30,8%)	86 (13,7%)

Zadovoljstvo izjavom					
Kulturom ponašanja nastavnika u školi	79 (12,5%)	83 (13,2%)	42 (6,7%)	194 (30,8%)	229 (36,3%)
Odnosom roditelja prema nastavnicima	111 (17,6%)	29 (4,6%)	19 (3,0%)	107 (17,0%)	353 (56,0%)
Odnosom nastavnika prema roditeljima	98 (15,6%)	43 (6,8%)	28 (4,4%)	126 (20,0%)	332 (52,7%)
Odnosom drugova/ drugarica prema tebi	67 (10,6%)	82 (13,0%)	53 (8,4%)	187 (29,7%)	232 (36,8%)
Odnosom lokalne zajednice/ sredine prema školi	37 (5,9%)	86 (13,7%)	101 (16,0%)	236 (37,5%)	163 (25,9%)

Na osnovu rezultata istraživanja možemo zaključiti da su učenici u većini zadovoljni školskom organizacijom, organizacijom nastavnog procesa, nastavnim planom i programom, kulturom ponašanja nastavnika, te statusom škole u lokalnoj zajednici. U vezi sa pitanjem odnosa na relaciji nastavnik-roditelj i roditelj-nastavnik, učenici su iskazali svoje potpuno zadovoljstvo, dok su nešto manje zadovoljstva iskazali u pogledu kulture ponašanja učenika, ali i o pitanju odnosa drugova/drukarica prema njima.

Učenici su u većini zadovoljni ili potpuno zadovoljni *organizacijom škole*, ako uzme-mo u obzir da je njih 430 (68,2%) iskazalo pozitivno slaganje sa postavljenom tvrd-njom, mada nije zanemariv ni broj onih koji su izrazili svoje nezadovoljstvo odgo- vora „nije zadovoljan“ i „potpuno nezadovoljan“, njih 133 (23,3%), kao i odgovorom „svejedno“ 42 (6,7%).

Oko pitanja *organizacije nastavnog procesa* u školi učenici su također svoje zadovolj- stvo u velikom broju iskazali pozitivno, njih 415 (65,9%) kao „zadovoljan“ i „potpuno zadovoljan“, dok je nezadovoljstvo iskazalo 150 (23,8%) učenika. Taj broj u odnosu na broj anketiranih učenika nije zanemariv s obzirom na to da direktno ili indirek- tno utiče na uspjeh učenika i razvoj njihovih kompetencija, a cilj nam je imati takav koncept škole u kojem će razvijanje kompetencija biti jedan od osnovnih zadataka škole. I u ovom slučaju, određeni broj učenika je na postavljenu tvrdnju odgovorio sa „svejedno“, 58 (9,2%).

Osim zadovoljstva organizacijom škole i organizacijom nastavnog procesa, učenici su u većoj mjeri iskazali svoje zadovoljstvo i o pitanju *nastavnog plana i programa* 352 (55,9%), dok njih 174 (27,6%) smatra da nastavni plan i program nije zadovoljavajući.

Dobijeni procenat nezadovoljstva učenika možemo povezati sa procentom učenika koji su ostvarili dobar, dovoljan ili nedovoljan uspjeh, jer nezadovoljstvo nastavnim planom i programom, pa samim tim i nastavnim sadržajem, ne motivira učenike na uspješnije učenje i postizanje boljih rezultata. Učenička indolentnost ni ovaj put nije izostala, jer je 98 (15,6%) učenikana ovu tvrdnju biralo opciju „svejedno“.

Zanimljivo je da su učenici o pitanju *kulture ponašanja učenika* prilično podjednako zadovoljni i nezadovoljni. Veliki broj njih konstatovao je da „nije zadovoljan“ ili je „potpuno nezadovoljan“ ponašanjem svojih drugova i drugarica-266 (42,3%). Ako uzmemo u obzir da učenici nerijetko staju u „odbranu“ svojih vršnjaka, a da su o ovom pitanju u ne tako malom broju iskazali svoje nezadovoljstvo, možemo zaključiti da se zaista treba pozabaviti pitanjem kulture ponašanja i iznaći metode i rješenja za dovođenje iste na zavidan nivo. No, čak 280 (44,5%) učenika je o ovom pitanju iskazalo je svoje zadovoljstvo. Kada je u pitanju kultura ponašanja, 79 (12,5%) učenika je na postavljenju tvrdnju odgovorilo sa „svejedno“.

O pitanju zadovoljstva odnosima na relaciji roditelj-nastavnik i nastavnik-roditelj, veliki broj učenika iskazao je svoje potpuno zadovoljstvo na ponuđene tvrdnje-353 (56,0% roditelj-nastavnik) i 332 (52,7% nastavnik-roditelj). Nije zanemariv ni postotak onih koji su na ove tvrdnje odgovorili sa „zadovoljan sam“ na osnovu čega možemo zaključiti da je u pomenutim relacijama vidljivo prisustvo kvalitetne i uspješne komunikacije. Zanimljiv je podatak da imamo učenika, -47 (7,4%), kojima je sasvim svejedno kakvi su odnosi na gore pomenutim relacijama.

Podatak koji je veoma bitan za nas, je odgovor učenika o pitanju *zadovoljstva odnosom drugova/drugarica prema njima*, odnosno socioemocionalnoj komponenti. Na osnovu podataka do kojih smo došli provedenim istraživanjem nešto više od 1/3 učenika je potpuno zadovoljno međusobnim odnosima, a, ako tom broju dodamo i postotak onih koji su zadovoljni, taj broj iznosi 419 (66,5%) što je ohrabrujući podatak s obzirom na učestalost vršnjačkog nasilja, otuđenosti i vidljivog nedostatka socijalizacije. Međutim, ipak ne možemo zanemariti činjenicu da je 149 (23,6%) učenika iskazalo svoje nezadovoljstvo o tom pitanju i da je to dovoljan razlog za uključivanje stručnih službi škole i nastavnika kroz edukacije učenika, radionice, nastavni proces ili neki od drugih prihvatljivih oblika rada u cilju poboljšanja učeničkih odnosa, njegovanja prijateljstva i socijalizacije uopće. Najmanji broj učenika je svoje zadovoljstvo postojećim odnosima ocijenilo kao „svejedno“-53 (8,4%).

Učenici su svoje zadovoljstvo iskazali i o pitanju odnosa lokalne zajednice prema školi gdje je njih 399 (63,4%) u većoj ili manjoj mjeri označilo svoje zadovoljstvo, dok je manji broj od 120 (16,6%) iskazao da je potpuno ili djelimično nezadovoljan. Na osnovu dobijenih rezultata možemo zaključiti da postoji saradnja između škole i lokalne zajednice iako ona očigledno nije na zavidnom nivou i ne zadovoljava potrebe škole i učenika u potpunosti, kao i da je određenom broju učenika, njih 101 (16,0%), „svejedno“ kakvi su odnosi o ovom pitanju.

Ono što posebno privlači pažnju je određeni broj učenika koji su svoj stav iskazali kroz odgovor „svejedno mi je“ (tabela br.1), i na taj način pokazali da su indiferentni prema svemu što se događa, a što direktno ili indirektno utiče na njihova postignuća, motivaciju, uspjeh, razvoj kompetencija i ličnosti uopće. Indiferentnost nije opcija koju bi trebali prihvatati od strane učenika bez obzira na to o kojoj školi se radi, a definitivno ne bi trebala biti opcija savremene škole kojoj težimo, a koja stavlja akcenat na kritičko promišljanje, iznošenje stavova i potpunu uključenost u nastavni proces.

DISKUSIJA

Svaka škola gradi svoju specifičnu kulturu, koja je ispunjena posebnostima. Kvalitet kulture ogleda se kroz školsku organizaciju, razrednu i školsku klimu, a oblikuju je nastavnici, direktor, stručni saradnici, društvo, odnosno lokalna zajednica. Školska kultura je jedan od ključnih indikatora kvalitete i organizacijske efikasnosti škole, njenog napretka i razvoja, te svojom kvalitetom utiče na kvalitetu cjelokupnog načina življenja u školi. Sprovedeno istraživanje ukazalo nam je na nedostatke u postojećem odgojno-obrazovnom procesu, nedostatak kvalitetne školske kulture u okviru koje možemo govoriti i o organizaciji škole, školske i razredne klime, ali je otvorilo i neka nova pitanja i teme koje bi mogle biti predmet budućih istraživanja. Pitanje indiferentnosti učenika prema svemu što se dešava oko njih, kao i razlozima zbog kojih pokazuju svoju indiferentnost je svakako jedna od njih. Određeni broj učenika iskazali su svoj stav kroz odgovor „svejedno mi je“ i na taj način potvrdili indiferentnost prema svemu što se događa, a što direktno ili indirektno utiče na njihova postignuća, motivaciju i razvoj kompetencija. Kao što smo već ranije konstatali, indiferentnost nije opcija koju bi trebali prihvatati od strane učenika, a svakako ne bi trebala biti opcija savremene škole koja od učenika zahtijeva iznošenje stavova, kritičko promišljanje i potpunu uključenost u nastavni proces. Također bi bilo zanimljivo istražiti stepen kvaliteta odnosa među nastavnicima, te ispitati koliki i kakav utjecaj imaju nekvalitetni odnosi na uspješnost odgojno-obrazovnog procesa. Pomenuta tema još uvijek nije dovoljno iscrpljena, a veoma je bitna za školsku klimu koja opet direktno ili indirektno utiče na kvalitet razredne klime, odnos prema učenicima i uspješnost odgojno-obrazovnog procesa, odnosno kulturu jedne škole. Značaj kulture ponašanja je još jedna od tema koja bi mogla naći svoje mjesto u budućim istraživanjima, jer je nezadovoljstvo o ovom pitanju očigledno. Kvalitet socijalne kulture u tom kontekstu podrazumijeva atmosferu u kojoj dolazi do izražaja sposobnost i samoinicijativa svakog pojedinca, što svakako nedostaje našem obrazovnom sistemu. Na osnovu rezultata istraživanja vidljivo je da su učenici iskazali određeni stepen zadovoljstva školskom organizacijom, organizacijom nastavnog procesa, nastavnim planom i programom, kulturom ponašanja nastavnika, te statusom škole u lokalnoj zajednici. U potpunosti su zadovoljni odnosima na relaciji nastavnik-roditelj i roditelj-nastavnik, dok su manje zadovoljni kulturom ponašanja učenika i odnosa drugova/dругarica

prema njima. Međutim, broj onih koji su po svim tvrdnjama iskazali djelimično ili potpuno nezadovoljstvo govori nam da je prioritet rad učeničkim odnosima, razrednoj i školskoj klimi, kulturi i socijalizaciji uopće, odnosno raditi na odgojnoj dimenziji nastavnog procesa koji usljed akcentiranja obrazovne komponente nerijetko bude zapostavljen. Učinkovita škola je ona škola kojom vlada pozitivna klima, u kojoj uposlenici ali i ostali subjekti žive i ponašaju se u skladu sa školskom kulturom, škola u kojoj su svi zadovoljni poslom, menadžmentom i škola u kojoj učenici pokazuju dobre rezultate. Takva školska organizacija je zdrava organizacija koja preživljava u svojoj okolini, razvija se, te dugoročno i uspješno svladava teškoće koje se stavljaju pred nju. Takvoj školskoj organizaciji trebamo težiti kao cjelina.

LITERATURA

1. Bajraktarević, J. (2015). *Mentalno zdravlje*. Sarajevo: Avery d.o.o.
2. Bognar, L., Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Domović, V. (2004). *Školsko ozračje i učinkovitost škole*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
4. Epstein, J. L. (1995). *School/ Family/Community Partnerships. Caring for the Children We Share*. Phi Delta Kappan, 76 (9), 701-712.
5. Jurčić, M. (2014). *Kompetentnost nastavnika – pedagoške i didaktičke dimenzije*. *Pedagogijska istraživanja*, 11 (1), 77-93.
6. Katz, L. G., McClellan, D. E. (1997). *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije*. Zagreb: Educa.
7. Klippert, H. (2001). *Kako uspješno učiti u timu*. Zagreb: Educa
8. Krnjajić, S. (2007). *Pogled u razred*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
9. Matijević, M. (2001). *Alternativne škole*. Zagreb: Tipex.
10. Milić, A., Kudumović, M., (2017). *Role of teacher(s) in developing student's competences*. *Balkan journal*, 5 (1), 63-75.
11. Milić, A. (2020). *Koncept savremene škole prema potrebama učenika modernog doba*. (Neobjavljena doktorska disertacija). Univerzitet u Sarajevu, Pedagoški fakultet u Sarajevu.
12. Pivac, J. (2009). *Izazovi školi*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Previšić, V. (1999). *Škola budućnosti: humana, stvaralačka i socijalna zajednica*. *Napredak*, 140 (1), 7-16.
14. Previšić, V. (2010). *Socijalno i kulturno biće škole*. *Pedagogijska istraživanja*, 7 (2), 165-176.
15. Prosser, J. (1999). *School Culture*. London: Paul Chapan Publishing Ltd.
16. Puževski, V. (2002). *Škola otvorenih vrata*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

17. Sušan, Z. (2005). *Organizacijska klima i kultura: konceptualizacija i empirijsko istraživanje*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
18. Vrcelj, S. (2018). *Što školu čini školom-teorijski pristupi, koncepti i trendovi*. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
19. Vrcelj, S. (2000). *Školska pedagogija*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.